

„Az viszont fontos nemzeti kötelességünk, hogy az anyanyelvünket is védjük, sőt fejlesszük, korszerűsítsük is, mert nemzeti kultúránkat, magyarságtudatunkat csak ilyen módon őrizhetjük meg.”*

Greetsy László

* Forrás: <https://ujvarosonline.hu/kultura/alljunk-meg-egy-szora-a-90-eves-greetsy-laszlot-kerdeztuk> (Letöltés: 2024. 02. 29.)

MAGYAR NYELVŐR

148. ÉVF. * 2024. ÁPRILIS–JÚNIUS * 2. SZÁM

ADAMIKNÉ JÁSZÓ ANNA – BALÁZS GÉZA – BÉNYI ILDIKÓ – BÓDI ZOLTÁN –
BUVÁRI MÁRTA – HUJBER SZABOLCS – KISS GÁBOR – KOLTÓI ÁDÁM – MINYA
KÁROLY – PÖLCZ ÁDÁM – RÉKAI GÁBOR – SZILVÁSI CSABA

BÚCSÚ GRÉTSY LÁSZLÓTÓL (1932–2024)

Hogyan hatott rám, ránk Grétsy László tanár úr? A legfontosabb emlékeim.
Mi a maradandó Grétsy László életművében?

Grétsy László a Petőfi Irodalmi Múzeum Károlyi éttermében (2017)

Adamikné Jászó Anna (professor emeritus, ELTE)

Szubjektív megjegyzéssel kezdem: én Grétsy tanár úrnak köszönhetem a tudományos karrieremet.

A budai tanítóképzőben tanítottam hosszú ideig, 23 évig. 1998-ban szólt, hogy nyugdíjba megy, s vállaljam el a tanárképző főiskolai tanszékének a vezetését. Igent mondtam, s ekkor kezdődött a tudományos karrierem: habilitáltam, megírtam a nagydoktorit, sok külföldi publikációm volt különféle konferenciakötetekben, megvoltak a feltételek, s kineveztek professzornak, majd professor emeritusnak. Közben a tanárképző főiskolát integrálták az egyetembe (de ez bonyolult történet, hagyjuk).

Másik köszönetem a szónokversenyekhez kapcsolódik: 1999-ben rendeztük meg az elsőt, Grétsy tanár úr azonnal mellénk állt, a megnyitó konferencián előadást tartott a szónoki invencióról, majd részt vett a zsűri munkájában: a második versenyen már a zsűri elnöke volt; ezt a tisztséget tíz éven át töltötte be (utána tiszteletbeli elnök volt sokáig, még 2017-ben is). Megnyitóbeszédei, a díjkiosztásokon elhangzó értékelései élményszámba mentek, olvashatók az évente megjelenő kötetekben. (A szónokversenyeket és a hozzájuk kapcsolódó retorikai konferenciákat jelenleg az ELTE Tanító- és Óvóképző Kara szervezi, s folytatja a Régi-új retorika könyvsorozat kiadását.)

De idézzük magát Grétsy Lászlót! „Én nyelvművelő nyelvésznek vallom magam, amellet, hogy tudományos tevékenységem is van. Örülök, hogy a régi korok szófejtéseit – bár ma is fontos területnek tartom – felcseréltem a mai kor nyelvhasználatának kérdéseivel, mert ezek is nélkülözhetetlenek. Különben a nyelvészet minden ága összefügg egymással, mindegyik egyformán szükséges. Minden mai jelenséget úgy kell megvizsgálni, hogy honnan, miből fejlődött ki” – olvashatjuk Grétsy László összegező szavait a róla készült interjúkötetben (Erdélyi 2022: 99). A Tanár Úr minden szava – mint minden nyilatkozatában – fontos és igaz, sőt továbbgondolásra ösztönöz. Vannak olyan nyelvészek, akik egyetlen jelenséggel vagy egyetlen korszakkal foglalkoznak egész életükben, mondjuk egyetlen nyelvjárással, a névszói ragokkal, a diskurzusjelölő partikulákkal és még sok egyébvel. Mindez rendben van, hasznos tevékenység, bővíti ismereteinket. A nyelvművelő nem engedheti meg magának ezt a luxust: a nyelvészet minden területén tájékozottnak kell lennie, a nyelvtörténetben, a nyelvjárásokban, a rétegnyelvekben, a médiumok nyelvezetében stb.

Óriási jelentőségű tehát az emberek tájékoztatása, valamint a tájékoztatáshoz szükséges elméleti alap megteremtése. Mindkét területen kiemelkedően jelentős Grétsy László tevékenysége. Idézzük fel először az elméleti alap megteremtését, utána a tájékoztatást, az ismeretterjesztést!

Grétsy Lászlónak számos jelentős tudományos művet köszönhetünk. 1962-ben jelent meg máig alapvető könyve: *A szóhasadás* (a nyelvi változás elnevezése tőle származik). Tulajdonképpen a hétszáz oldalas kandidátusi dolgozatának rövidített változata, alcíme: Egy kevésbé számba vett szóalkotásmód típusai és szerepe irodalmi és köznyelvünk fejlődésében. Rövidesen követte 1964-ben a széles körben ismert és olvasott *Szaknyelvi kalauz*, ennek anyaga csaknem félszáz szaklap átvizsgálásából származik, majd 1978-ban jelent meg a *Hivatalos nyelvünk kézikönyve*.

Nyelvművelésünknek összegezése a kétkötetes *Nyelvművelő kézikönyv* (1980, 1985, Kovalovszky Miklóssal szerkesztette), valamint a *Nyelvművelő kézisztár* (1996, Kemény Gáborral; második, átdolgozott kiadása: Tinta Könyvkiadó, 2005). A szócikkek tartalmazzák a nyelvi tény grammatikai, jelentéstani leírását, rendszerbe helyezését, stilisztikai és nyelvhelyességi besorolását, helyénvaló használatát, végül a szakirodalmat. A kétkötetes *Nyelvművelő kézikönyv* manapság bajosan vásárolható meg, pedig nagyon nagy szükség volna rá. Hiányát némileg pótolja a belőle készült *Melyiket válasszszam? Háromszáz tanács a helyénvaló szóhasználathoz* (Grétsy–Kiss 2022).

A millenniumra az Országos Erdészeti Egyesület felkérésére született meg *A mi nyelvünk* című gyűjtemény (Grétsy 2000), ezt mondja róla Grétsy László: „Én, megkapva a felkérést, azonnal azt éreztem, ritka öröm számomra, hogy törekvéseink így egybeesnek. Én ugyanis akkor már hosszú évek óta dédelgettem magamban azt a gondolatot, hogy összeállítok egy olyan bőséges, tudatos gyűjtésen alapuló s lehetőleg magyar anyagot magába foglaló kötetet, amelyben költők és írók, tehát az anyanyelvvél már hivatásuknál fogva is a legszorosabb alkotó kapcsolatban álló emberek mondják el gondolataikat, érzéseiket legfőbb munkaeszközükről, a magyar nyelvről.” A kötet élén Ábrányi Emil híres, régebben sokat szavalt költeménye áll, majd Ady következik, utána Ágai Ágnes (gimnáziumi orosz tanár volt), a sort az irodalomból és hazájából száműzött Zilahy Lajos zárja; az írók-költők tehát betűrendben követik egymást, csaknem háromszázan, rövid ismertetőkkel bevezetve. „E gyűjteménnyel szeretném elérni, hogy a jövőben a haza és a hazai nyelv, a nemzeti tudat és az anyanyelv még szorosabban idézzék fel egymást, kapcsolódjanak össze egymással” – olvassuk az előszóban.

A nagyközönség természetesen leginkább vonzó, hatásos ismeretterjesztő szerepeiből, nyelvművelő cikkeiből (pl. Élet és Tudomány, Szabad Föld, Édes Anyanyelvünk), rádióműsoraiból (Magyarán szólva, Értsünk szót!), tévéműsoraiból (Álljunk meg egy szóra!, Gyöngyök, Szószóló) ismeri a Tanár Urat. A rádióműsorokat harmincöt éven át vezette, a tévés műsorok bő tíz évig éltek. Száznegyvennél több sajtóorgánumba írt tanulmányokat, cikke-

ket; több mint tíz lapban volt évekig rovata; az Élet és Tudomány anyanyelvi rovatát hatvan évig vezette, az Édes Anyanyelvünket harminc évig szerkesztette; csak a Szabad Földbe 1039 cikket írt! (A fentebb említett interjúkötet IV. fejezetében olvashatók ezek a lenyűgöző adatok.) A sok-sok cikkből, előadásból számos kötet született: *Álljunk meg egy szóra!*, *Anyanyelvi séták*, *A magyar nyelvről*, *Vallomások*, *Anyanyelvünk tájain*, *Anyanyelvi őrzőirat*. Valószínűleg még sok publikálatlan írása rejtőzik valahol a dolgozószozájában, fel kellene kutatni s kiadni őket.

„Még most is gyakorta megállítanak, megszólítanak, kérdeznek tőlem, és örömemre szolgál, nem érzem tehernek. Rengeteg levelet kaptam olyan emberektől, akiket valamilyen nyelvi kérdés nem hagyott nyugodni” – mondja Grétsy László az interjúkötetben. Egyszer együtt utaztunk hazafelé a sátoraljaújhelyi anyanyelvi versenyről. Amint leszálltunk a vonatról, egy arra járó vasutas felismerte, megszólította, s kifogásolta a tanár úr valamelyik állítását. Grétsy tanár úr szépen, türelmesen hosszú magyarázatba kezdett, a tartalomra sajnos nem emlékszem.

A nyelvműveléshez és a nyelvi ismeretterjesztéshez szorosan kapcsolódik a nyelvi játékokkal való foglalkozás. A feladványok, a rejtvények nemcsak szórakozást nyújtanak, hanem kiváló oktató-ismeretterjesztő „eszközök” is. Összefoglalásuk a *Nyelvi játékaink nagy könyve* (Grétsy 2012), Grétsy László egyik legsikerültebb könyvének tartja. „A társadalomnak, például a diákoknak is fontosak a különféle nyelvi játékok, mert ezek, ha ott vannak az ehhez szintén hozzáértő tanár eszköztárában, nagy segítséget jelenthetnek nehéz ismeretanyagoknak elsajátíttatásához, de nekem még ennél is többet érnek, mert számomra elengedhetetlen hobbi, szinte létszükséglet a nyelvi játékokkal való foglalkozás” – hangzik a vallomás, s bizonyíték rá a máig vezetett Pontozó című rovat az Édes Anyanyelvünk folyóirat utolsó lapjain.

A tudomány szervezéséből, a közéletből is kivette a részét. Most csak két eseményre hívom fel a figyelmet. Az 1989-ben alakult Anyanyelvápolók Szövetségének, az egyik legnagyobb magyarországi civil szerveződésnek előbb főtitkára, alelnöke, majd ügyvezető elnöke volt. Visszaemlékezése tanulságos: „1989. április 8-a. Ezen a napon alakult meg az Anyanyelvápolók Szövetsége. Mint ennek az egyesületnek kezdetől fogva valamilyen tisztségviselője, elárulhatom, élénk vita előzte meg a névválasztást. Az eredeti elgondolás ugyanis ez volt: Nyelvművelők Szövetsége, vagy ennek valamilyen változata, például Anyanyelvünk Művelőinek Szövetsége. A jelenlevők többsége azonban úgy vélekedett, hogy a nyelvművelést egészében ellenző hangoskodók magát a szót is besározták, bemocskolták, s ezért lett a megalakuló testület neve inkább Anyanyelvápolók Szövetsége. Napjainkra ez a beszenyezettség már

nemigen érződik, de a Szövetség természetesen már megmaradt akkor választott nevével, amelynek az ismertsége és elismertsége egyaránt állandóan növekszik.” (A „nejlonnyelvészek” – Rácz Endre szava volt – igen durván támadták a nyelvművelést.)

Grétsy László nemcsak a Szövetségért tevékenykedett, hanem abban is része volt, hogy a magyar nyelv napja november 13-a lett, mert 1844-ben ezen a napon lett államnyelv a magyar. Az országgyűlés 2011. szeptember 26-án egyhangúlag szavazta meg.

Tudományszervezői, tudományos ismeretterjesztői, közösségi beállítódását jól mutatja, hogy számos alapvető, többszerzős munka szerkesztője, sőt kitalálója, szervezője volt. E tekintetben szinte egyedülálló a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 1999–2013 között meghirdetett anyanyelvi pályázatainak kitalálása, gondozása, amelynek eredményeként tizenhárom remek tanulmánykötet jelent meg Balázs Géza és Grétsy László (2000–2013) szerkesztésében: *Anyanyelvünkről anyanyelvünkért, Nyelvi illem – nagyszüleiink kiskorában, Szójátékos anyanyelvünk, Informatikai technológia és nyelvhasználat, Anyanyelvi rejtvénytár, Sportnyelvünk a 21. század elején, A 20. századi magánlevelek világa, Új jelenségek a magyar nyelvben, Az európai unió és a nyelvek, Az anyanyelv az életben, Régi magyar mesterségek – családneveink tükrében, Helyneveink érdekességei, tanulságai, népi magyarázatai*. A kötetek anyagát a beküldött pályázatokból készített válogatás képezi, kincseshánya a jövő nyelvművelői és nyelvtörténészei számára.

Az életmű óriási: nagy összefoglalások, ismeretterjesztő kötetek, cikkek, előadások, közéleti tevékenység, zsűrizések. „Lehet, hogy hihetetlenül hangzik, de azon szerencsés emberek közé tartozom, akiknek a munkájuk egyúttal a hobbijuk is” – mondja az interjúkötetben. S ne felejtjük, hogy a nyelvművelés tulajdonképpen a jelenben élő nyelvtörténet, s a nyelvművelés igénye bennünk él, mióta csak ember él a földön.

Grétsy László hetvenedik születésnapjára egy tanulmánykötetet szerkesztettünk Balázs Gézával és Koltói Ádámmal *Éltető anyanyelvünk* (Balázs–A. Jászó–Koltói 2002) címmel, 106 szerző írt bele! Úgy emlékszem, hogy a kötet címe Kiss Gábortól származik, s – ahogy az idő múlik – egyre inkább látjuk, mennyire igaza volt. Nemzeti létünk és anyanyelvünk összefonódik, csak együtt létezzünk, valóban nyelvünkötől függ a létünk, anyanyelvünk éltet. Ezért is olyan fontos a nyelvünkkel való törődés, mint a lélegzetvétel. Köszönet érte!

A nyelvművelésről vallott elveit a következőképpen foglalta össze Grétsy László: „Az emberközpontú nyelvművelés kifejezést Lőrincze Lajos indította útjára, mert a nyelvközpontúság helyett fontosabbnak érezte a kom-

munikációs funkciót, a nyelvnek az emberi érintkezésben betöltött szerepét. Bárcki Géza ezt nehezményezte, mert – indoklása szerint – a nyelv mindig az embert szolgálja, bármilyen formában használjuk is. Lőrincze azzal érvelt igaza mellett, hogy nem elég a nyelvre figyelni, a használójára nagyobb hangsúlyt kell tenni. Én továbbléptem, hiszen a magyar nyelvet beszélő közösség nem szűnik meg a jelenlegi országhatároknál. Trianon óta a határainkon kívül rekedt magyarságról sem szabad megfeledkeznünk. Így született meg a nemzetközypontú nyelvművelés szakkifejezés. A Kárpát-medencei nyelvi versenyek (pl. szónokverseny, helyesírási verseny, szavalóverseny) egyre szaporodó száma erőteljesen jelzi: szükség volt a terminológia kiszélesítésére” (Erdélyi 2022: 113).

Szubjektív megjegyzéssel fejezem be az emlékezést. Grétsy tanár úr mindig így szólított kedvesen: Annám. S felhatalmazott, hogy én meg Lacinak szólítsam. Hát ez nem ment. Mindig Tanár Úrnak szólítottam, nekem is tanárom volt, mint az egész országnak, pontosabban: az egész nemzetnek.

Balázs Géza (egyetemi tanár, SZFE, PKE)

Az elmúlt több mint harminc évet, Grétsy László nyugdíjaséveit végigdolgoztuk. Grétsy tanár úrral 1987-ben kerültem szakmai kapcsolatba, amikor másodállásban elkezdtem tanítani az ELTE Tanárképző Főiskolai Karán, később az ugyancsak odatartozó Gödöllői Képzési Helyen. És akkor kerültünk szorosabb kapcsolatba, amikor 1992-ben meghívott az Édes Anyanyelvünk szerkesztőségébe. Harminc évig szerkesztettük együtt a lapot Kemény Gáborral és Maróti Istvánnal. És közben volt közös tévéműsorunk (Gyöngyök, Szószóló, Anyanyelvi szószóló), működtettük az Anyanyelvápolók Szövetségét, két évtizedig szerveztük az országos anyanyelvi pályázatokat, ezek anyagát kiadtuk (Grétsy–Balázs 2000–2013), és gyakran cseréltünk eszmét főleg nyelvi dolgokról.

Grétsy László sem nyelvművelőnek készült, ahogy én sem. Korán megszületett a máig egyedülálló monográfiája a szóhasadásról (a jelenség nevét is ő találta ki), amivel rangot vívott ki magának a tudományban. Első kutatói évtizedei az MTA Nyelvtudományi Intézetéhez kötik. Ott a magyar nyelvi, nyelvművelő osztályon – látva a társadalmi igényt – vált nyelvművelővé. Ennek az időszakának páratlanul értékes, máig megkerülhetetlen munkája a Kovalovszky Miklóssal közösen szerkesztett, kétkötetes *Nyelvművelő kézikönyv* (Grétsy–Kovalovszky 1980, 1985). Ezután az ELTE Tanárképző Főiskolai Karára ment tanszékvezetőnek, majd korán nyugdíjba vonult, hogy kedvelt foglalatosságainak, a nyelvi ismeretterjesztésnek, nyelvművelésnek élhessen.

Az Édes Anyanyelvünk szerkesztősége (balról: Balázs Géza, Grétsy László, Bencédy József, Fábián Pál, Kemény Gábor, Maróti István, 2002)

Lőrincze Lajost (Grétsy László egykori főnökét, majd jó barátját) a rádió tette mindenki számára ismertté, s általa vált nálunk a nyelvművelés közügyé. Grétsy Lászlót pedig leginkább a televízió. Nyelvi műsorai közül kiemelkedik a Vágó Istvánnal közös *Álljunk meg egy szóra!* című sorozat. A műsor ötletadója és legendás szerkesztője Kiss János volt, aki az én későbbi tévéműsoraimat (*Mondolat*, *Csillagjel*) is szerkesztette. Amikor Vágó István az újonnan indult kereskedelmi televízióba távozott, én léptem a helyére. Mondhatom, hogy végigsétáltuk Pestet és Budát. 1998-ban *Gyöngyök* címmel indult közös műsorunk Grétsy Lászlóval, de ebben nem éreztem jól magam. 2000-ben viszont a televízió felkért egy új nyelvművelő műsorra. Így született meg – határozott kérésemre Grétsy tanár úr bevonásával – a több mint száz (élő) adást megért *Szószóló*, *Anyanyelvi szószóló*. Igazából itt kerültem közel hozzá. Minden műsorba hívtunk vendégeket. Meglepett, hogy Grétsy tanár úr szinte mindenkit ismert a mérvadó értelmiségi körökből, és a nyelvi kérdéseken túl irodalmi, színházi, művészettörténeti kérdésekben is tájékozott volt. Pontosan úgy, ahogy a minden műveltségi területre kiterjedő nyelvművelést (még pontosabb kifejezéssel: nyelvi művelődést) elképzeltem, és igyekeztem (nyelvstratégia néven) a gyakorlatba átültetni. És őt is ismerte mindenki, és szívesen, örömmel jött a televíziós adásba. Sokat beszélgettünk adás előtt, majd pedig adás után hazafelé sétálva, illetve legtöbbször autóval elvittem

a Váci utca sarkáig. Máskor is sétáltunk az egyetemről a lakása felé, emlékszem, az Erzsébet híd alatti közcéceknak használt járdát „csillagok útjának” nevezte (csak nyelvtörténeti tudással érthető az elnevezés).

Grétsy tanár úr (egyszer kérte, hogy szólítsam Lacinak, de nem ezt nem tudtam megtenni) szerette, élvezte a nyelvi játékokat. Egyszer rámutatott a lakásában egy nagy szekrényre, azt mondta, tele van nyelvi játékkal – ebből született meg a *Nyelvi játékaink nagykönyve* (Grétsy 2012). Akinek kétsége van afelől, hogy a magyar nyelv különleges, vegye kézbe a könyvet! És hamar rájön, hogy a magyar nyelv páratlanul hajlékony, kreatív szóalakítási lehetőségekben gazdag (hozzá szoktam tenni: ezek a jelenségek a nyelvkeletkezés állapotát is mutatják). Másik csodálatos, mindenki számára kötelezően forgatandó munkája *A mi nyelvünk* – 260 költőnk, írónk 465 verse, írása a magyar nyelvről. Mindig sejtettük, hogy íróinkat mennyire foglalkoztatja kifejezőeszközük, a magyar nyelv, de hogy ennyire, s hogy szinte mindegyiket, az ebből a gyűjteményből válik nyilvánvalóvá.

Grétsy tanár úr elmélyült, tudós kutató volt, bizonyítják ilyen jellegű munkái. De emellett nyilván nyitott, gyors gondolkodású és rokonszenves személyisége révén vált mindannyiunk nyelvész tanárává. Vele együtt dolgozva sokszor tapasztaltam, hogy szinte minden korábbi vagy mai, akár napjainkban alakuló nyelvi jelenségre kapásból tudott analógiát és magyarázatot mondani. Élete, munkássága ékes bizonyítéka annak, hogy mennyire fontos a tudományos ismeretterjesztés, s hogy a nyelvtudománynak nem szabad elefántcsonttoronyba zárkóznia. Szerencsénk, hogy volt egy Grétsy Lászlónk! Hálás vagyok a sorsnak, hogy ilyen sokat együtt dolgozhattam vele. Egyik utolsó e-mailjében írta: „Bízom benne, hogy a Nyelvőr új szerkesztősége vissza fog egy kicsit kanyarodni a nyelvműveléshez.” Így lesz, Tanár Úr.

Bényi Ildikó (műsorvezető, az MTVA munkatársa)

Ő az, aki óriási hatással volt rám, akire felnéztem szakmailag és emberileg is. Az ő tekintélyét számomra a tudása és a jelleme adta. Nem volt szüksége más eszközre, ezzel a két dologgal rendkívüli tiszteletet váltott ki mindenkiből. Minden mondatának súlya volt, a mai napig őrzöm a kézzel írt üzeneteit. Az is olyan volt, mint egy alkotás. Egyedi és különleges.

A mai napig nem tudom megmagyarázni, hogy minek köszönhettem azt a bizalmat, azt a figyelmet, azt a támogató szeretetet, amellyel már főiskolás koromban megtisztelt, és ami nagyon sokat jelentett és jelent nekem. De az is lehet, és valószínűleg így volt, hogy körülötte nagyon sokan ezt éreztük. Mert ő mindenkiben megtalálta a szépet, a jót, és arra koncentrált, azt erősítette a diákjaiban és a kollégáiban is. Ezért tudott jó pedagógus, kiváló vezető és

rendkívüli hatású nyelvész lenni. Nagyon kevesen képesek erre... Biztosan volt negatív tulajdonsága is, de én egyről sem tudok. Amit viszont

Grétsy László a Szószóló című műsorban (2000–2005)

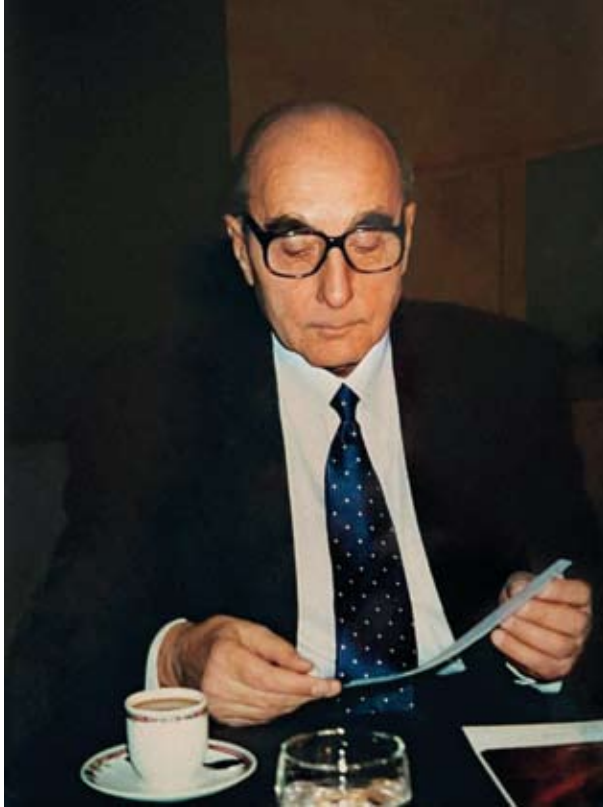
igen, azt hosszasan tudom sorolni: barátságos, megengedő, elfogadó, szeretettel teli, empátikus, nyitott, segítőkész, figyelmes. Mindenki szerette: diákjai, kollégái és televíziós nyelvművelő munkájának köszönhetően az egész ország. Mert neki mindig nyitva volt az ajtaja, hozzá bárki bármikor fordulhatott, ő mindenkit nyitott szívvel hallgatott.

A jelenléte mindig mindenhol intenzív volt. Akár a katedrán volt, akár a televízióban, nem lehetett nem figyelni rá. Rendkívüli módon tudott magyarázni, a magyar nyelv iránti elkötelezettsége, rajongása átragadt mindenkire, aki a közelében volt. Emlékszem, hányszor meglepett: mert a nyelvi játék és a nyelvi humor a lételeme volt, imádtam a feladványait, ő valóban szórakoztatva tudott tanítani.

Édesanyám a magyar nyelv tiszteletére és szeretetére nevelt, amit először a televízión keresztül, aztán főiskolás koromban, majd tanársegédként és televíziósként Tanár Úr olyan mértékben megerősített, hogy nem volt kérdés: a nyelvészet az életem, a hivatásom fontos része lesz mindig.

Drága Tanár Úr! Mindent köszönök! Nyugodj békében!

**Bódi Zoltán (egyetemi docens, SZFE; tudományos főmunkatárs,
Magyarságkutató Intézet)**

Grétsy László a Szószóló című műsorban (2001)

Grétsy László volt az első állandó egyetemi állásom főnöke, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kar, Magyar Nyelvtudományi Tanszékét vezette. Közvetlen, barátságos, tájékozott és tekintélyes vezetőnek, megértő, segítő szándékú embernek ismertem meg. Fiatal egyetemi oktatóként már a tanszékére kerülése előtt is nyilvánvalóan ismertem az életművét, nyelvművelői munkásságát, ám a közvetlenségének köszönhetően egy pillanatnyilag sem éreztem a részéről semmiféle távolságtartást.

Élénken él bennem, hogy pályakezdő főiskolai tanársegédként mekkora megtiszteltetésnek vettem, amikor megkért rá, hogy tegezzem. Ez egyetemi környezetben viszonylag általános, ám ennek ellenére nekem többet jelentett

egy általános gesztusnál: éreztem, hogy partnerként, kollégaként kezel. Nagyon szívesen emlékszem vissza azokra a szakmai – jellemzően helyesírási, nyelvhelyességi – konzultációkra, amelyeket Grétsy tanár úrral bármikor meg lehetett ejteni: két óra közt a szünetben, külön alkalommal vagy éppen este, telefonon. A szakmai beszélgetésre is szinte bármikor nyitott volt. Grétsy Lászlót megrendíthetetlen optimistaként ismertem meg: a leghelyesebb helyzetekben is képes volt mosolyogni, pozitív észrevételeket tenni.

Grétsy László munkásságából maradandónak tartom azokat az írásait, műveit, amelyekből kiderülnek a magyar helyesírás, nyelvhelyesség problémakörei. Hiszen ezeknek a felvetésével vitát lehet nyitni, ezeken el lehet gondolkodni. A tudományt mindig a viták, a továbbgondolás, a problémák felvetése viszi előre. Akár egyetértünk a megközelítésekkel, az érveléssel, akár nem, az elgondolkodtató, a tényszerű problémafelvetések maradandók és inspirálók. Grétsy László nyelvművelői munkásságára érvényesek az előző mondat jelzői. És még valamit meg lehetett tanulni tőle: a vidám, játékos megközelítést, életszemléletet.

Buvári Márta (nyelvész, fordító, Bárcki Géza Kiejtési Alapítvány)

Grétsy László köszöntése a 85. születésnapján (2017)

Grétsy tanár urat TIT-előadásokon hallottam először. Részben az ő hatására döntöttem el, hogy a nyelvműveléssel akarok foglalkozni. Amikor az MTA hivatalában dolgoztam, Patyi Sándor, az I. osztály titkára bemutatott neki. Eleinte kis nyelvművelő jegyzeteket írtam az *Élet és Tudományban* vezetett rovatába, később a Magyarán szólva című rádióműsorában is olvastam fel írásokat. Ott hangzott el a felvétel szünetében: „Mióta is hányjuk itt a borsót a falra? Hátha megtapad egy-két szem.” Míg javította cikkeimet, megtanított a cikkírás néhány fortélyára. Mivel a terjedelem korlátozott volt, gyakran rövidíteni kellett. Azt mondta, a bevezetést a legtöbb esetben el lehet hagyni. A tömörségre való törekvést azóta is megtartottam.

Azt hiszem, neki egyáltalán nem voltak ellenségei. Akkor még Lőrincze tanár úr is ott volt a Nyelvtudományi Intézetben, ő is kedves volt hozzám, ő tette be a Nyelvörbe a szakdolgozatom rövidített változatát. Mindkettőjükkel többször beszélgettem, és úgy láttam, Grétsy tanár úr gondolkozása elv-szerűbb, következetesebb, mint nagy hatású elődjéé, akitől nem lehet elvitatni, hogy ízes beszédével személyes jó példát mutatott a rádióhallgatónak.

Az egyetem befejezése után egy ideig külső munkatársként följártam a Várba, a Nyelvtudományi Intézet szép, tornyos, vaskos falú épületébe. Sajnos Grétsy tanár úr nem a Nyelvművelő kézikönyv munkájába vont be, hanem átadott Elekfi Lászlónak, hogy a Ragozási szótárban segítsek neki. Ez kevésbé érdekes és fontos, apró munka volt, de legalább itt-ott bele tudtam szólni a zárt *ë* jelölésébe is.

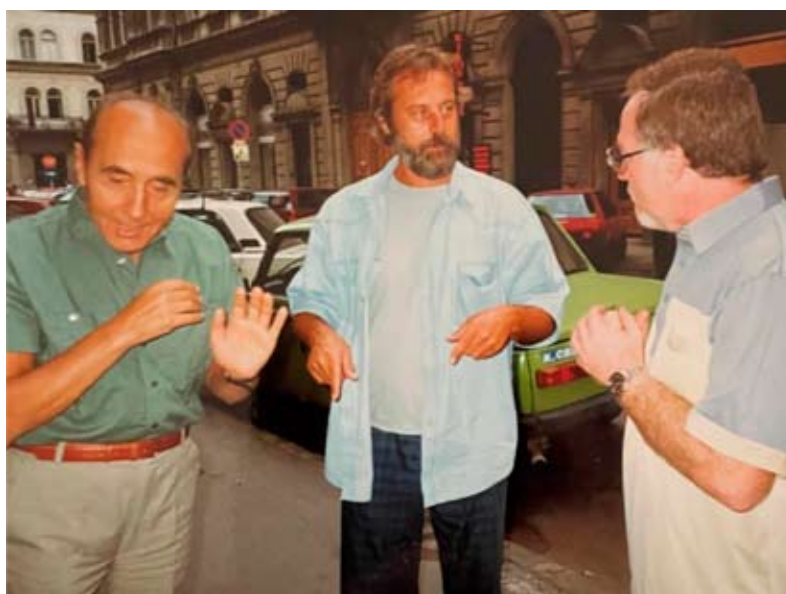
Egyidőben úgy látszott, hogy lesz majd bővítés, és akkor én is oda kerülhetek, de nem lett, sőt egyre zsugorodott a magyar nyelvi osztály. Nekem pedig gyerekeim születtek, egy időre megszakadt a kapcsolatunk. Amikor vissza tudtam térni, az Édes Anyanyelvünkbe kezdtem írni ismét cikkeket, a Petőfi Múzeumban a szerkesztőségi üléseken találkoztunk néhányszor. Azután Mészáros András hatására visszatértem az eredeti vesszőparipámhoz, a szakdolgozati témámhoz, a zárt *ë* hanghoz. A Bárczi Géza Kiejtési Alapítványban a kétféle *e* hang megkülönböztetéséért küzdöttünk – és küzdünk még ma is, egyre kisebb reménnyel. Ebben Grétsy tanár úr nem támogatót. Érthető: tősgyökeres pesti lévén nem volt ebben érdekelt. Ha találkoztunk, kapcsolatunk továbbra is szívélyes maradt.

Akkor még a rádióban is, a televízióban is fő műsoridőben voltak nyelvművelő műsorok. Különösen hatásos volt az *Álljunk meg egy szóra!*, amelyet a Híradó előtt vagy után mindenki megkapott (mint most a reklámokat), élő, szórakoztató módon hívta föl a figyelmet egy-egy nyelvi visszásságra. (Grétsy László tévés partnere, Vágó István később szégyenletes módon megtagadta, pontosabban tévedésnek minősítette ezt a műsort.)

A nyelvművelésre egyre nehezebb idők jártak. Az új nyelvészeti irányzatok elvitatták a nyelvművelés létjogosultságát, tudománytalannak minősítették, megszólaltak kifejezetten ellenséges hangok. Én a magam részéről keményebb hangra váltottam, határozott elveket dolgoztam ki, hogy fel tudjuk venni a harcot, míg mások egyre inkább alkalmazkodtak. Amikor megkértem Grétsy tanár urat, hogy írjon ajánlást a H. Tóth Tiborral együtt készített Nyelvhelyességi kisokos című könyvecskénkhez, szívesen ráállt, bár némi fenntartást is megfogalmazott. Ez is mutatja a rugalmasságát: nem utasította el mereven az övével nem egészen egyező állásfoglalást. Ha rajta múlt volna, nem lenne ilyen megosztott a nyelvész-társadalom.

Grétsy Lászlóban az utolsó főhivatású nyelvművelőt tisztelhattük és vesztítettük el.

Hujber Szabolcs (magyartanár, nyelvész, dalszövegíró, a Dívány magazin vezető szerkesztője, PhD)

Az *Álljunk meg egy szóra!* forgatásán Grétsy László és Vágó István (1993)

Grétsy László első jelentős írása nyomtatásban az *Irodalomtörténet* 1954/3. számának oldalain jelent meg *Ady versmondatai* címmel. Ez nem is annyira meglepő, hiszen az egyetemre még azzal a szándékkal ment, hogy író vagy

költő lesz belőle, de egyre inkább olyan hatások érték, többek között Pais Dezső szemináriumain, melyek a nyelvészet felé terelték. Ha megnézzük az Ady-tanulmány első mondatát, már érzékelhetjük a magyar nyelv iránti elköteleződését: „A köznyelv és az irodalmi nyelv között az a legfőbb különbség, hogy az utóbbi sokkal választékosabb, sokkal gazdagabb, olyan szavakat és kifejezéseket tartalmaz, amelyeket a köznyelvben költőinek, a szokottnál ünnepélyesebbnek érzünk.”

Aki valaha is beszélgetett vele személyesen, úgy érezhette, hogy Grétsy tanár úr minden egyes mondatával arra törekedett, hogy ezt a választékosabb, gazdagabb nyelvet szólaltassa meg. Néhány évvel ezelőtt az Édes Anyanyelvünk szerkesztőségi titkáráként az egyik feladatomból az volt, hogy heti rendszerességgel felkeressem Grétsy Lászlót a lakásán. Elvittem hozzá a szerkesztőségbe érkezett leveleit, és megbeszéltük a folyóirattal kapcsolatos tennivalókat. Beszélgetéseink során érintettünk személyesebb hangvételű, hétköznapiabb témákat is, de szavaiból minden egyes alkalom minden pillanatában érződött a magyar nyelv iránti szeretete és tisztelete. Engem ez nyűgözött le: ez a kifogástalan igényességű, mégis nagyon emberi beszédmód.

Sokan ismerhették meg azokból a tévéműsorokból (Szabálytalan nyelvtanóra, Anyanyelvi szószóló, Álljunk meg egy szóra!), melyekben örömmel vállalta a szereplést, hogy szélesebb körben is terjessze a magyar nyelvvel kapcsolatos gondolatait, és felhívja a figyelmet a különböző nyelvi-társadalmi jelenségekre és a tennivalókra.

„Nem elégített ki, hogy valamiféle elefántcsonttoronyban műveljem a szakmámat. Szerettem volna másoknak is elmondani azt, amit megtanultam, és amiről úgy gondoltam, hogy őket is érdekli” – fogalmazta meg 2010-ben a fiának adott interjúban.

Kiss Gábor (a TINTA Könyvkiadó vezetője)

Grétsy László a TINTA Könyvkiadó nagy barátja volt. Sokat köszönhetünk neki. 1998. novemberében őt mint az Anyanyelvápolók Szövetségének akkori elnökét kértem meg, hogy az akkor frissen megjelent *Magyar szókincs-tár*at mutassa be a sajtó képviselőinek. Tanár Úr ezekkel a szavakkal kezdte a szótár ismertetését: „Uraim, le a kalapokkal az új szinonimaszótár alkotói előtt.” Másnap a napilapokban vastag betűvel ezzel a címmel jelentek meg a híradások a szótárbejelentéséről. El se lehet képzelni pazarabb indulást egy új szótárnak.

Nem sokkal ezután három erdész társaságában a kiadó irodájában felkeresett Grétsy tanár úr, hogy felajánlja a TINTA Könyvkiadónak a *Mi nyelv-*

Grétsy László és Kiss Gábor *A magyar nyelvről* című kötet bemutatóján (2018)

vünk című antológiát kiadásra. A kézirat a Tanár Úr évtizedeken át folytatott gyűjtőmunkájának köszönhetően íróinknak és költőinknek négyszázhatvanöt írását tartalmazza a magyar nyelvről, és mint kiderült, az erdészek egy reprezentatív szép kötettel kívánták államiságunk ezredik esztendejét köszönteni a jubileumi kétezredik évben. Felemelő érzés volt látni, amikor a több száz erdész a jubileumi ünnepi közgyűlésen a királyi városban, Székesfehérváron kézbe vette a *Mi nyelvünk* kötetet.

Néhány év múlva egy beszélgetés során felvettem Tanár Úrnak, hogy volna-e kedve összeállítani az eddig szétszórtan közreadott, szép számú nyelvi játékból egy nagyobb gyűjteményes kötetet. Magam is gondoltam már erre – volt a válasz. Megindultak a kötet szerkesztési, kiadói munkálatai, és 2012-ben azon a héten látott napvilágot a később nagyon népszerűvé vált *Nyelvi játékaink nagykönyve*, amelyért Grétsy László megkapta a Prima Primissima díjat. Mondanom sem kell, az ünnepi riportokban számos esetben szó esett az új könyvről, elősegítve, hogy sokan tudomást szerezzenek a megjelenéséről.

Szoros és harmonikus munkakapcsolatban az ezt követő évek alatt a Tanár Úrnak még nyolc könyvét adtuk ki, köztük *A nyelvész emberközelből* című életrajzi kötetet.

Grétsy László halálával – Bencédy József, Szathmári István és Wacha Imre után – most a TINTA Könyvkiadónak egy újabb nagy patrónusa távozott.

Koltói Ádám (nyelvész, tanár, ELTE Tanárképző Főiskolai Kar)

Kijelentő mondat. Alanyi érzéseimet fogalmazom meg, nem tudok – soha nem tudtam – a Tanár Úrról másképpen szólni. (Kérdezd meg a hegedűhúrt, akar-e mestere alkotó kezétől eltérően hangot adni!) Rá tekintésem atyai létét láttatja. Azt kaptam tőle, amit apám a műhelyek rideg vasainak visongása közben agyonkovácsolt lelkének némasága miatt nem tudott hallatni. Nem a tudománya vonzott akkor elsősorban, hanem az embersége. A tudás teszi az embert? Igaz lehet. De inkább: az ember teszi a tudást. Sőt a tudóst.

Állítmányi – igei – cselekvései néphez szólóvá tették, e seregek áldásával népszerűvé vált. Neve: „agrécsi” – fogalom. Írt, előadott, kedvelt társul fogadta őt a rádiómikrofon és a tévékamera. Közkezdveltségének titka? A stílus... ugye... S hogy ez a sokat idézett szállóige ne szálljon e papírra, mást citálok: „...legsajátabb énetek legyen benne cselekvéstekben, mint az anya benne van gyermekében” (Nietzsche: Zarathustra).

Grétsy László az Édes Anyanyelvünk megbeszélésén (2002)

Tárgyi emléket is őrzök tőle. Tanszékvezetői szokását. Úgy figyelmeztetett, emlékeztetett – ha kellett – feladataink elvégzésére, hogy kért. Udvariasan, segítően, türelmesen. Írásban is. Ez eredményesebbé, közösségibbé, harmonikusabbá tette a munkánkat, mint akár a jogos szigorászó. Gyűjtöttem ezeket az asztalra tett Grétsy-cédulákat. Megkésétt válaszcedulám: „te bennünket növesztel, azzal, hogy mint egyenlőkkel beszélsz velünk” (Illyés Gyula: Bar-

tók). Tanszéki együttlétünk visszatérő kérdései: Tudós? Tanár? Tudóstanár? Tudósemler? Tanáremler? Grétsy! – ez a jó válasz. Tanszéki együttlétünk tapasztalatai: Úgy vezető, hogy szolgáló. Úgy igénylő, hogy (oda)adó. Úgy tekintélyes, hogy természetes.

Határozói szerepe van a nyelvművelésben. Tudásával, szemléletével, módszerével. Ezek teszik őt egyedivé, egyéniséggé a tudományban. Tétéleiből csak néhány – mint felvillanó fénysugarak a hajnali éghatáron. A nyelv nem csupán vizsgálendő rendszer, hanem étellel lüktető társ. Megőrzés és megújítás harmóniája a folytonos változásban. A nyelv az emberi élet lélegzetvétele. Emberre tekintő. Nemzetre tekintő. Mint például egy szóbeli szigorlati vizsgán, amelyen famulusként mellette ültem. A beszélő hallgató Erdélyből érkezett. „Meg kell példázam?” – nézett ránk témakifejtése után. „Vagy nem helyesen fogalmaztam?” „Használja csak bátran, ez a magával hozott nyelvi világ, amely gazdagítja beszédünket” – mosolygott a Tanár Úr.

Jelzői bőség áll rendelkezésünkre, szótárra való is, mely őt méltathatja. E „mondatrész” kezdőbetűjére alliterál a rá jellemző szó első írásjegye: Játékos. Társas játékos, bölcs humorral. Sokáig kísérő terve volt „a nagy játékoskönyv” elkészítése (2012-ben meg is jelent: Nyelvi játékaink nagykönyve).

*

(Juhász Gyula) Szavak: „Meghaltál, ha már nincsenek.” De vannak, s lesznek örökké. Tehát Tanár Úr...?

Minya Károly (főiskolai tanár, Nyíregyházi Egyetem)

Grétsy László a nyelvész példaképem, tisztelem és becsülöm, mert a szakmai alázat, a biztos és mély tudás a szerénységgel párosult az egyéniségében. Ugyanakkor az ismeretterjesztő, érdekes, esetenként szórakoztató nyelvművelő cikkei minden rövid írásomhoz mintául szolgálnak. Tanár úr jelen volt a tudományos előmenetelem legfontosabb állomásain. A vele készült interjúkötetben, amely A nyelvész – emberközélelől címet viseli, nagy szeretettel és örömmel mutatja be a neki dedikált könyveket. Ugyanezt teszem most én is, a legnagyobb becsben tartott, tőle kapott kötetekre és bejegyzésekre fűzöm fel az emlékeimet. A PhD-védésemen opponensként a tőle megszokott szakmaisággal értékelte a munkámat. 2001. június 6-án ennek a számomra kiemelkedő eseménynek az emlékére kaptam a Szójátékos anyanyelvünk című könyvet a következő bejegyzéssel: „Minya Károlynak, a PhD-védés emlékére a szerkesztők: Grétsy László, Balázs Géza.” A következő tudományos megmérettetésen, a habilitációnon egy igen különleges és titokza-

Grétsy László a Szószólóban (2001)

tos bejegyzéssel ellátott könyvecskével ajándékozott meg. A szerzője vitéz Fialovszky Béla dr., a címe: Almási Balogh Pál dr. élet- és jellemrajza. Íme a dedikáció: „A sikeres habitáció emlékéül szeretettel: A »jogutód«. 2015. nov. 11.” Arról van ugyanis szó, hogy a kiadvány belső címdalán szereplő beírás szerint dr. Fialowski Aliz és dr. Grétsy László a jogutód. Hálás vagyok neki, amiért a legfontosabb munkámat, az Új szavak című, immár három részből álló sorozatomat támogatta. Az utolsó ajánlásaként így fogalmazott: „Nem tagadom, alig várom, hogy ez a nemcsak nagyon értékes, nagyon, szinte halaszthatatlanul sürgős kötet is mielőbb a boltokban legyen, mivel a neologizmusok minél gyakoribb feltérképezésével még adósak vagyunk.” Még egyet az ajánlások kapcsán: a közeljövőben megjelenő, Mit művel a nyelvművelő?! című kötetemet az ő emlékére ajánlom.

Isten veled, Tanár Úr!

Pölcz Ádám (egyetemi docens, ELTE TÓK)

Aki nyelvműveléssel, nyelvi ismeretterjesztéssel foglalkozik, nem kerülheti meg Grétsy László munkásságát. És nem csak egy szóra érdemes itt megállni! Grétsy tanár úr valójában tanító volt, olyan, akit mindannyian szeretnénk magunknak. Példakép volt abban, ahogyan tanítani kell: tiszta, világos, türelmes és lényegre törő magyarázatai, a nyelvi játékok iránti rajongása generációk számára tették érdekessé és főként szerethetővé az anyanyelvünket.

Grétsy László és Pölcz Ádám, Grétsy tanár úr 90. születésnapján, 2022-ben

Azt már kevesebben tudják, hogy Tanár úr aktívan részt vállalt a nyelvművelés-kritikusokkal való vitában. Amikor az egész nyelvművelés létjogosultságát kérdőjelezték meg, Grétsy tanár úr volt az egyik, aki felvette a kesztyűt, és a méltatlan támadások kereszttüzeiben is állta a sarat. Egyik legemlékezetesebb vitája 2000 tavaszán a Népszabadság hasábjain zajlott Kálmán Lászlóval, méghozzá az idegen szavakhoz való nyelvművelői hozzáállásról: fontos-e, hogy honnan erednek a szavak? Vajon lingvicisták-e a nyelvművelők? Kettejük „pengeváltása” a 2001-ben elfogadott reklámyelvtörvény társadalmi vitájának egyik fontos korlenyomata lett. Grétsy Lászlót ugyan nem kellett ekkor megvédeni a társadalom szemében (ezt Bertók Loránd írta), de a nyelvműveléssel kapcsolatos indulatok a nyelvész körökön belül még évek múlva sem csitulak. A nyelvművelést azóta – legalábbis szavakban – rehabilitálták, egykori kritikusai pedig elismeréssel (vagy diszkrét hallgatással) adóznak a Tanár úr munkássága előtt.

Grétsy tanár úr a személyes odafordulás mestere is volt. Első és mindmáig legkedvesebb személyes emlékem vele kapcsolatban egy telefonhívás: 2011-ben személyesen felhívott és felkért, hogy vegyek részt a Szép Magyar Nyelvért Alapítvány kuratóriumának munkájában, így a Lőrincze-díjasok kiválasztásában is. Így lettem Grétsy László munkatársa mintegy 7 éven keresztül.

Rékai Gábor dr. (a Magyar Rádió ny. főmunkatársa)

A Magyar Rádió 1-es stúdiójában 6 éves lányom ötletes névadót tartott a ritmusos „Grétsy bácsi” elnevezéssel. A neki kopaszodó, kedves bácsi akkor már túl volt az országos sikerű műsorain a tévében (is).

Rékai Gábor Grétsy László 70. születésnapjára készített a Magyar Rádióban (2002)

A Rádió az anyanyelv ügyét annyira fontosnak tartotta, hogy „rendelt” a műsorkészítőktől egy betelefonálás nyelvű műsort. Értsünk szót! lett a címe, és váratlanul népszerű kérdezős-beszélgetős sorozattá vált. Fogadásokat döntött el a nyelvész, magyarázta egyes szavak történetét, vagy éppen a jövővényszavak kacskaringós útjáról beszélhetett.

A Grétsy tanár úr eleinte húzódozott a „csakúgy bele a sűrűjébe” móditól (este fél kilenckor kezdődött az élő adás), de néhány alkalom után már élvezte a változatos és nagyrészt nívós hallgatói kérdéseket. Igazi közegévé vált a telefonos-személyes kapcsolat. Kedves empátiával magyarázott vagy világított meg valódi érdekeségeket, igazított el bizonytalankodásokat – ahogy könyveiben, előadásában, megszólalásaiban is tette évtizedekig. Szükség esetén 2-3 perces miniesszéket rögtönzött, máskor jókat neveltünk azon, amikor a legtöbb érdeklődő így állt elő az indítással: „Azt mondja meg, nyelvész úr...” Nagyritkán persze befutott kekeckedő vagy okoskodó hozzászólás, de még ezeket is barátságosan kezelte, és döntetlenre mentették a meccset.

Mindenki tanúja lehetett a klasszikus hozzáértés és az igényes kíváncsi-ság – bár nem feltétlenül egyetemi tudás – találkozásának: hogyan válik percek alatt a nyelv világa az érdeklődők számára érthetővé, sőt szórakoztatóvá. Sokan ezekre az elszórt nyelvi gyöngyszemekre emlékeznek, amelyeket tőle kaptak (kaptunk), mások Grétsy László szakmai könyveire és megint mások oktató, de sosem kioktató mondataira. Olyan volt, és tán most is olyan sokunknak, mint egy velünk élő, okos szellem, aki fel-felbukkan gondolatainkban, fogalmazásainkban, és így él bennünk.

Kinek ő tanár úr lett, kinek még csak Grétsy bácsi – de mindenképp a hazai nyelvtudomány klasszikusainak sorába lépett.

Testi valójában már nincs közöttünk, de gondolatai, segítőkészsége, kedves személyisége és nagy tudása remélhetőleg sokáig és sokunknak emlékezetes marad.

Szilvási Csaba (író, költő, középiskolai tanár)

Sok kedves személyes élményem fűződik hozzá. A többi között ő adott át nekem a magyar nyelv napján többször is díjat (a legrangosabb ezek közül, a korábbi II. és III. díj mellett a 2014-ben a Szatmári helynevek ígézetében című munkámért kapott országos első díj volt), és ő írt ajánlót Ikerszó-vásár című kötetemhez, a fotója alá a következő (akkor még nem tegeződtünk) szöveggel: „Kedves Tanár Úr! Ufőföldön című verseskötetét mindvégig jó érzésekkel olvastam... Az első rész anyagából az Ufók... (és itt felsorolt néhányat) tetszett legjobban, no meg a Panda-handabanda. A jövőben, ahogy ígértem, Tanár Úr kedves, varázslatos verseit felolvasom legkisebb unokáimnak is. Barátsággal köszönti, további szép élményeket, alkotó éveket kívánva. Grétsy László”.

Pár éve abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy egy, a magyar nyelv hete alkalmából a TIT által szervezett tatabányai rendezvényen én köszönhettem. „Nomen est omen”, vallja a latin, vagyis a név néha jellemző a tulajdonosára. A Grétsy Lászlóból, ha betűit összekeverjük, és más rendbe rakjuk, a „s lány rét szől” anagramma állítható össze. Valóban, a tanár úr hangja olyan, mint amikor tavasszal kivirít a rét. Grétsy tanár úr, aki – hogy a legfontosabb funkcióit említsük – az Anyanyelvápolók Szövetségének ügyvezetője, a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Nyelvi Bizottságának tiszteletbeli elnöke, az Édes Anyanyelvünk című lap felelős szerkesztője, több rangos kitüntetés – köztük a Prima díj és a Magyar Örökség díj – birtokosa, számos könyv és tudományos cikk szerzője, évtizedeken át mint gyakorló nyelvemvelő is széles körű ismeretterjesztő munkát végzett a sajtóban, a rádióban és a televízióban.

A társas érintkezéssel, a megszólítással és a köszönésmódokkal kapcsolatban tartott, Szólj, s ki vagy, elmondom című előadása után, amely, ahogy ezt már tőle megszoktuk, érdekes, gazdag és szórakoztató is volt, együtt ebédeltünk, és jól eltársalogtunk kettesben a West étteremben. Az együtt töltött több mint másfél óra során volt alkalmunk kötetlenül „kvaterkázni”. Kosztolányi- és Karinthy-szójátékokat idéztünk, költői alkotásokat elemeztünk nyelvi szempontból. A latin „doctor” szó tudóst jelent. Számomra doktor Grétsy László a Magister Linguae Hungaricae, a magyar nyelv tanára. De leginkább – ami minden titulumnál több – egyszerűen: „a tanár úr”. A tanár úr válasza ez volt: Kedves Anyanyelvtársam, kedves Csaba! Míves soraidat mindig érdemes olvasni, a most kapottakat, amelyek a sors különös szeszélye folytán végig rólam szólnak, különösen. Hálásan köszönöm kedves szavaidat. Amúgy Te is tudod, hogy én nem szeretem a dicséretek, inkább szégyenkezem, mint örülök, ha ilyeneket kapok. Most azonban, Babitscsal szólva „mert én vagyok az alany és a tárgy, / jaj én vagyok az ómega s az alfa”, ezeknek is őszintén tudok örülni. Baráti szeretettel köszönt: G. László.

A fotót jó pár évvel ezelőtt a fiam készítette a tanár úr lakásán, ahol – meghívásának eleget téve – meglátogattuk. Megtisztelő volt számomra, hogy Grétsy tanár úr valami miatt engem nagyon elfogadott, szinte barátjának tekintett. Ennek nemcsak azzal adta tanújelét, hogy egy idő után felajánlotta a kölcsönös tegeződést, hanem azzal is, hogy – ismerve a szemérmes visszafogottságát – engem még a magánéletével kapcsolatos, egészen bizalmas dolgaiba is beava-

tott. Ezeket én annyira tiszteltem és tisztelem ma is, hogy az „Etiam ille est fur, qui fidutiam hominum rapit” elv tiszteletben tartásával még a feleségemnek és a fiamnak sem szóltam (és ezután sem fogok szólni) róla.

Drága Tanár Úr! Nagy szeretettel gondolunk rád.

Irodalom

- Balázs Géza 2002. Beszélgetés a 70 éves Grétsy Lászlóval. *Magyar Rádió*. 2002. február 8.
- Balázs Géza 2002. Grétsy László 70 éves. *Magyar Nyelvőr* 5–7.
- Balázs Géza 2007. Ajánlás a Magyar Örökség díjra. Grétsy László. (Az év beszédei)
In: A. Jászó Anna–Aczél Petra (szerk.): *A memória és a szónoki beszéd*. Trezor Kiadó. Budapest. 81–2.
- Balázs Géza 2012. A nyolcvanéves Grétsy László köszöntése. *Magyar Nyelvőr* 244–6.
- Balázs Géza 2012. Grétsy László anyanyelvvédő életműve. Magyar Örökség. In: Poprády Géza (szerk.): *Laudációk könyve III. 2006–2010*. Magyar Örökség és Európa Egyesület. Budapest. 113–6.
- Balázs Géza 2015. „Nemzeti intézménnyé vált.” Emlékezés Lőrincze Lajosra. Grétsy Lászlót kérdezi Balázs Géza. *Édes Anyanyelvünk* 3/3.
- Balázs Géza 2015. Interjúk Grétsy Lászlóval és Lőrincze Péterrel (Lőrincze Lajosról). *Magyar Nyelvőr* 431–5.
- Balázs Géza – A. Jászó Anna – Koltói Ádám 2002. *Éltető anyanyelvünk. Mai nyelv-művelésünk elmélete és gyakorlata. Írások Grétsy László 70. születésnapjára*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Balázs Géza – Bencédy József – Deme László – Fábíán Pál – Grétsy László – Szathmári István 2003. *Kedves Hallgatóim. Válogatás a Magyar Rádió Édes anyanyelvünk című műsorából*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Balázs Géza – Kemény Gábor – Kovács Gyula – Maróti István 2012. *Grétsy 80. Köszöntőkönyv Grétsy László születésnapjára*. Válogatott tanulmányait összegyűjtötték barátai, szerkesztőtársai. Anyanyelvápolók Szövetsége. Budapest.
- Balázs Géza – Grétsy László (szerk.) 2000–2013. 1. *Anyanyelvünkről anyanyelvünkért* 2. *Nyelvi illem – nagyszüleink kiskorában* 3. *Szójátékos anyanyelvünk* 4. *Anyanyelvi rejtvénytár* 5. *Informatikai technológia és nyelvhasználat* 6. *A 20. századi magánlevelek világa* 7. *Sportnyelvünk a 21. század elején* 8. *Az európai unió és a nyelvek* 9. *Új jelenségek a magyar nyelvben* 10. *Nyelv és nyelvhasználat a családban* 11. *Az anyanyelv az életben* 12. *Régi magyar mesterségek – családneveink tükrében* 13. *Helyneveink érdekességei, tanulságai, népi magyarázatai*. NKÖM–Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Erdélyi Erzsébet (szerk.) 2022. *A nyelvész emberközelből. Grétsy László*. Beszélgetőtárs: Erdélyi Erzsébet. Tinta Könyvkiadó. Budapest.

- Grétsy László – Kiss Gábor (szerk. és vál.) 2022. *Melyiket válasszam? Háromszáz tanács a helyénvaló szóhasználathoz*. Tinta Könyvkiadó. (Ékesszólás kiskönyvtára)
- Grétsy László (összeáll. és szerk.) 2009. *Vallomások. Harminchárom jeles magyar kortársunk gondolatai anyanyelvünkről*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Grétsy László (szerk.) 2000. *A mi nyelvünk. Íróink és költőink a magyar nyelvről*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Grétsy László 1962. *A szóhasadás*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Grétsy László 1964. *Szaknyelvi kalauz*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest.
- Grétsy László 1978. *Hivatalos nyelvünk kézikönyve*. Pénzügyminisztérium Államigazgatási Szervezési Intézet. Budapest.
- Grétsy László 2000. A szónoki „invenció” összetevői, avagy a nyilvánosság előtt szereplő szónok kompetenciája. In: A. Jászó Anna – L. Aczél Petra (szerk.): *A régi új retorika*. Trezor Kiadó. Budapest. 89–9.
- Grétsy László 2003. *Anyanyelvi séták. Szavaink, neveink és szólásaink születése, életútja, titkokkal teli világa*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Grétsy László 2011. *A szavak ösvényein. Szavaink és szólásaink eredete, változásai, érdekességei*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Grétsy László 2012. *Nyelvi játékaink nagykönyve*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Grétsy László 2016. *Anyanyelvünk tájain*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Grétsy László – Kiss Gábor (szerk.) 2018. *A magyar nyelvről. Klasszikus íróink és költőink anyanyelvünkről*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Grétsy László – Vágó István 1991. *Álljunk meg egy szóra! IKVA Könyvkiadó Kft.* Budapest.
- Grétsy László – Kemény Gábor (szerk.) 1996. *Nyelvművelő kézisztár*. Auktor Könyvkiadó. Budapest.
- Grétsy László – Kemény Gábor (szerk.) 2005. *Nyelvművelő kézisztár*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Grétsy László – Kovalovszky Miklós (szerk.) 1980, 1985. *Nyelvművelő kézikönyv I–II*. Akadémiai Kiadó. Budapest.

(A megemlékezés képei Balázs Géza archívumából származnak.)